

kiemelte, a mi bennünket ebben az áldatlan korszakban is megvédett, jobban meg nem világítja, mint a hogy eddig láttuk.

Pedig én úgy érzem, hogy ez a csodálatos erő még mindig nincs eléggé ad oculos demonstratum.

Dr. Kristóf György.

Szent-István király élete.

A Szent-István-társulat választmányának megbízásából írta Dr. Karácsonyi János etc. Huszonhat képpel. Budapest. Szent-István-társ. 1904. 8° 125 l.

Karácsonyi munkáját, vagy inkább szerzőnek a mű megírásában követett eljárás módját, az Előszó jellemzi leginkább. Az igazságot keresi, úgy mond, s azért mindazt, a mi „a kései íróktól Szent-István életéhez hozzáragasztott sallang” volt, mellőzi; megtisztítva s lehetőleg eredeti vonásaiba visszaállítva adja a legelső magyar király életrajzát, mert az a hite, de a mi hitünk is, hogy „épen a bírálatilag megállapított történeti igazságokból tűnik ki Szent-Istvánnak valódi nagysága, sokféle és mégis egységes tevékenysége, lelkének nemessége.”

A mű Szent-István gyermekkorával kezdődik; 975-ben született, anyja I. Miesko lengyel fejedelem Beleknegina (Adelheid) nevű nőtestvére; valószínűleg anyja családja részéről nyert buzdítást Adalbert a magyar fejedelmi család megtérítésére, s a keresztyén hitre való áttérés biztosan a 985—989. évek valamelyikében karácsonykor történt; *Vajk keresztapja és keresztelője Adalbert volt*, — a mi könyvében új eredmény. Érdekes még e részben hazánk akkori határainak leírása, valamint állásfoglalása az első hírhírdetők nemzetiségére vonatkozólag. Karácsonyi a honfoglaláskor már itt talált keresztyén szlovéneknek tulajdonítja e vallás első terjesztését, úgy, hogy midőn a fejedelmi család s Gyécsének a tiszántúli részeket bíró s hívatáról Gyulának nevezett fitestvére, Mihály is, felvették a keresztséget, a magyar nép javarésze szintén keresztyén lett, — tehát csalódnak, a kik Szent-Istvánt oly értelemben tartják a magyarok megtérítőjének, mintha ő kereszteltette volna meg a magyarokat. A koronázásról, mert István és II. Sylvester viszonyára nézve már ismerjük Karácsonyi nézeteit, (V. ö. Szent-István király oklevelei és a Sylvester bulla. Budapest, stb.) e helyt nem szólunk.

Az egyházi intézkedések között sajtáságos alkotás az erdélyi püspökség; ennek magva a mai Szilágy és Szatmár megyék voltak, Tasnád székhellyel, melynek temploma Szent-Mihály tiszteletére volt avatva, s az erdélyi püspökségnek is ez volt a védőszentje. Erdély északnyugati részének elfoglalása után, a püspökség székhelye Kolozsvár lett, egyháza szintén Szent-Mihály tiszteletére volt avatva; a püspökség a kalocsai érsek hatósága alá tartozott. Figye-

lemreméltó, s szerintünk nagyon plauzibilis az is, a mit Karácsonyi a *veszprémvölgyi apácamonostor* görög szövegű alapító-levelelről mond. Mindenek előtt kimutatja, hogy a kérdéses kolostor magában a városban volt s nem valahol Veszprém környékén, a monostor apáczái pedig nem görögök, hanem németek voltak. A görög nyelvű alapító-levelel semmit sem bizonyít. Tudjuk, hogy e korban még nem volt állandó kanczellária, hanem a hivatalos iratokat az udvarban épen akkor jelenlevő valamelyik egyházi férfiúval állíttatták ki; a jelen esetben is, midőn a veszprémvölgyi kolostor alapító-leveletét kellett kiállítani, „véletlenül csak oly férfiú volt a királyi udvarban, a ki a görög hivatalos iratok formuláit ismerte; — kiállította tehát az oklevelet görögül“. Elveti a XII—XVII. sz. magyar egyháziak és politikusok azon vélekedését is, hogy Szent-István apostoli oldalkövet (legatus a latere) volt, egyházbjogi kiváltsága és kitüntetése csak abban állott, hogy ő határozta meg a püspökségek határait s ő nevezte ki az első püspököket, s a hagyomány szerint maga előtt keresztet vitethetett.

Részletesen ismerteti ezután a Szent-István-féle törvényeket, valamint a korabeli műveltségi viszonyokat is; majd áttér építkezéseire és uralkodásának emlékeire; így többek között leírja az esztergomi, pécsi székesegyházakat; az utóbbinál kizártnak tartja, hogy azt Péter alapította, azután a székesfejérvári bazilikát, a Szent-István-féle koronát, palástot s a XIX. János pápának küldött misemondó ruhát, mely a XVII. és XVIII. században a metzi egyház tulajdona volt, de a francia forradalomban megsebesült; leírja végül Gizella királynénak Regensburgba küldött fészületét. Külön fejezetben szól Szent-István jelleméről, valamint a trónöröklés rendezéséről is, mely fiának, Imrének (1031. szept. 2-án történt) halála miatt, kit vadászat közben egy vad kan ölt meg, Szent-Istvánnak nagy gondot okozott. Családjából ugyanis csak Mihály (Gyula) fia Vászoly és ennek kiskorú gyermekei Endre, Béla, Levente, továbbá Szár László és fia Bogyoszló (Boleslav) éltek. Ezek közül Vászoly, mint neve is mutatja, mely tiszta pogány személynév és semmi köze a keresztyén Basiliushoz, — ha meg is volt ebben az időben keresztkelvedve, de teljesen megbízható nem volt, s az 1003-iki vereség miatt különben is titkos ellensége lehetett a királynak, gyermekei kiskorúak voltak; Szár László ismeretlen okból Csehországban élt száműzetésben, tehát egyiköket sem tarthatta a király örökösének. Így esett választása nőtestvére fiára, Péterre, kit 1037-ben utódaul is jelölt. Ekkor történik az az ismeretes merénylet a király élete ellen, melynek értelmi szerzője maga Vászoly, kit a király ezért vakított meg s fiait ezért küldte száműzetésbe.

Befejezésül „Szent-István temetése és felmagasztalása czímen Szent-István szentté avatásának ismert körülményeivel foglalkozik.

Karácsonyi munkáját örömmel üdvözljük, mint oly munkát, mely sok tekintetben tisztázta a nagy király életét és uralkodását, s melynek épen a sok „kései sallang“ okszerű mellőzése adja meg klasszikus becsét.

Dr. Lukinich Imre.

Alsófehérmegyei tud. Évkönyv.

Az alsófehérmegyei történelmi, régészeti és természettudományi egyeslet XIII-ik évkönyve. Több képpel és alaprajzzal. Szerk. Dr. Kóródy Péter egyleti titkár. 4 kor.

Vidéki tudományos társulataink közt előkelő hely illeti az Alsófehérvármegyei tört. rég. és termt. egyesületet. Évkönyvei érdekesek, s a most megjelent kötet XIII-úl csatlakozik az előzőkhöz.

A bevezető cikket *Imets F. Jákó* állította össze: a Rákóczi kor krónikáját, naplók és más egykorú följegyzések alapján. Fáradtságos munka, de a melynek alig van igazi haszna. Az adatok szakadozottak, hiányosak, melyekre ugyancsak ráfért volna egy kis magyarázat. Az olvasó így — ha nincs a kurucz idők történetében kellő jártassága — nem igazodik el, formátlan mozaik-képet lát csak, melynek édes-kevés köze van az igazsághoz, hűséghez.

A következő cikkeket szentkatolnai *Bakk Endre* írta. Érdemes termék mind a kettő, bár alig tartalmaznak újat. Az első *Alvincz* s a vele szemben fekvő *Borberek* rövidre fogott monographiája, mely, mint a közös czimből következtethető, Alsó-Fehérvármegye helyrajzi történetének bevezető részét képezi. Gondos munka, de távolról se teljes. Mellőzte írónk *Beke* kanonoknak a Történelmi Társban megjelent tekintélyes publicatióját; nem használta föl — legalább nem vettem észre — *Kolozsy* kanonoknak az egyházmegye schematismusában megjelent adatait; a százszok érdemes kiadványait pedig egészen mellőzi. Alsó-Fehérvármegye jeleseinek esarnokából a második közlemény jelent meg: *Geléji Katona István* életrajza. Új adatot alig találunk benne, de ismétlést igen. Örömmel vettük volna az érdemes embernek valódi méltatását.

Csató János az „ékfarkú halfarkas — stereorarius eripidatus Banks“ czimű rövid közleményében megállapítja, hogy ez az érdekes hidegégővi madár 1881. őszén elvetődött Fiume-Modrus vármegyébe, 1904. szeptemberében pedig Alsó-Fehérbe.

Ávéd Jákó Gyulafehérvár esőviszonyait illusztráló táblázatokat közöl.

Legterjedelmesebb *Dr. Cserni Béla* tanulmánya: Az „Apulum maradványok“, melyekről most már a tizenegyedik közlemény jelenik meg, csakugyan érdekesek. Szerzőnk nagy szeretettel foglalkozik velük, s talán épen ez a nagy szeretet ringatja őt itt-ott költői hangulatba, vagy esábitja bőbeszédűségre.

Az ásatások meglehetősen lassú tempóban haladnak s ez a